

ЛОББИ БҮЛГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ (ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА)

П. Амаржаргал, Б. Хатантуул, Б. Цолмонбаяр

Лобби бүлгийн үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт

Улсын Их Хурлын гишүүн Н. Номтойбаярын №6/03 тоот албан бичгийн дагуу “Лобби бүлгийн үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт” сэдвээр харьцуулсан судалгааг хийж гүйцэтгэлээ. Уг судалгааг референт-шинжээч П. Амаржаргал удирдан оршил, дүгнэлт, Япон Улс, Итали Улс, ХБНГУ болон Хавсралт хэсгүүдийг, референт - судлаач Б. Хатантуул Франц, Канад улс гэсэн хэсгүүдийг, референт-судлаач Б. Цолмонбаяр АНУ, Англи улс гэсэн хэсгүүдийг тус тус гүйцэтгэв.

Судалгаанд АНУ, Англи, Герман, Итали, Канад, Франц, Япон зэрэг нийт 7 улсын хувьд лобби болон сонирхлын бүлгүүдийн хууль тогтоох байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг харьцуулан, онцлог байдлыг авч үзлээ.

Лобби болон тусгай сонирхлын бүлгүүдийн үйл ажиллагаа, түүний дотор хууль тогтоох байгууллагын үйл ажиллагаанд үзүүлэх нөлөөлөлтэй холбоотой асуудлыг эрх зүйгээр заавал зохицуулах эсэх асуудлаар нэгдсэн жишиг тогтоогүй байна. Өөрөөр хэлбэл улс орон бүрийн онцлог, түүхэн уламжлал, нийгэм, улс төрийн бүлгүүдийн төлөвшил, улс төрийн соёл зэрэг олон хүчин зүйлээс шалтгаалан эрх зүйн зохицуулалт, хязгаарлалтын түвшин өөр өөр байгааг улс бүрт товчоор харууллаа.

Япон улс

Япон улсын тухайд хууль тогтоох байгуулага дахь сонирхлын бүлэг болон лобби үйл ажиллагааны талаар тусгайлсан эрх зүйн зохицуулалт байхгүй байна. Улс төрийн өргөн хүрээнд үйл ажиллагаа явуулдаг сонирхлын бүлгүүдийн талаархи төрийн зүгээс зохицуулалт маш бага байдаг. Нөгөө талаас Японы улс төрд сонирхлын бүлгүүдийн зүгээс мөнгө хандивлахыг хязгаарлан хориглосон ба сонгуулийн үйл ажиллагаатай холбоотой дүрэм, журмууд нь ардчилсан улс орнууд дотроо хамгийн хатууд тооцогддог. Үүний үр дүнд Японы сонгуулийн сурталчилгаанд зориулсан хандивын асуудалд хэт хатуу, харин сонирхлын бүлгийн үйл ажиллагаа нь ямар ч зохицуулалтгүй байх эсрэг, тэсрэг дүр зураг байдаг.

Японы сонирхлын бүлгийн гэх АНУ -д байдаг улс төрийн бүх шатны үйл явцад өөр өөрийн асуудал, тактик, стратегитэй оролцдог сонирхлын бүлгүүдтэй адилгүй бөгөөд Европын компаниудын улс төрд нөлөөлөх загварыг илүү дагасан буюу удаан хугацааны, тогтвортой харилцаан дээр үндэслэсэн Засгийн газрын шийдвэр гаргах үйл явцад нөлөөлөх боломжтой байдаг. Япон Улсад хууль тогтоох байгууллагын үйл ажиллагаанд ашиг сонирхлын бүлгүүд хэрхэн оролцохыг зохицуулсан зохицуулалт байхгүй, албан ёсны хязгаарлалт байхгүйгээрээ Европын загвараас ялгагддаг.

Итали улс

Италийн Парламент дахь лобби үйл ажиллагааг зохицуулсан нарийн дүрэм, журам байдаггүй. 1980-аад оноос ийм зохицуулалт хийх оролдлого гарч байсан. Тухайлбал, 1983-87 оны Парламентад мэргэжлийн нийтийн албаны үйл ажиллагааг зохицуулсан дөрвөн хуулийн төслийг өргөн барьсан. Ажил олголт ба нийгмийн хамгааллын хорооноос эдгээр

төслүүдийг Доод танхимд хэлэлцэж нэгдсэн төслийг гаргасан байсан боловч Парламент хугацаанаас өмнө тарсан тул энэ ажиллагаа зогссон. 1987, 1989, 1992 онуудад үүнтэй төстэй төслүүдийг өргөн мэдүүлсэн боловч тодорхой үр дүнд хүрээгүй. Сенатын хувьд Үндэсний хэмжээний холбоо болон байгууллагууд Сенатын байранд нэвтрэх зөвшөөрлийн картыг хүсэлт гаргасны үндсэн дээр авч болох боловч тэдгээрийн Парламентын хорооны уулзалтын өрөөнд оруулдаггүй. Шахалтын бүлгүүдийн бүртгэлийг танилцуулах, ийнхүү бүртгэгдсэн бүлгүүд нь өөрсдийн явуулсан үйл ажиллагаа, түүнд зарцуулсан тайланг ил гаргах талаархи шахалт нэмэгдэж байгаа. Сонирхлын болон шахалтын бүлгийг бүртгэх тухай хуулийн төслийг 2001 оны 9 дүгээр сард өргөн мэдүүлсэн боловч батлагдаагүй.

Англи Улс

Лобби бүлгийн үйл ажиллагааг зохицуулсан, лобби бүлгийг бүртгэсэн тусгайлсан акт эрх зүйн баримт бичиг байхгүй бөгөөд лоббист үйл ажиллагаанд оролцогчдыг зохицуулах хандлага илүүтэй байдаг. Судлаач Баггот “улс төрийн аливаа үйл явц нь үндсэндээ шахалтын бүлгийн ямар нэг дарамт, нөлөөллийн үр дагавар байдаг” гэснээс “лоббист” гэдэг ойлголтыг хэрхэн хүлээж авч байгаа нь онцлогтой юм.

1992 онд батлагдаж, 1996 онд шинэчлэгдсэн Төлөөлөгчдийн танхимын гишүүдийн дүрэмд лобби үйл ажиллагаанд оролцсон парламентын гишүүд тус үйл ажиллагаанд оролцсоноороо ямар нэг шан харамж, бэлэг, нөхөн төлбөр авч байгаа эсэхийг хянах зорилготой зохицуулалт тусгагдсан.

1994 оны 10 -р сард Ерөнхий сайд Жон Майор /John Major/ Ноланы хороо /Nolan Committee/ хэмээн нэршсэн Олон нийтийн амьдралд мөрдөх хэм хэмжээ, стандартын хороо /Committee on Standards in Public Life/ -г зарим нэг улс төрчдийн ёс зүйгүй үйл ажиллагааг хянах зорилгоор байгуулсан.

1990-ээд оны үед Англи улсад “Cash-for-questions affair” буюу “Асуултны мөнгө” гэж нэршсэн улс төрийн скандал гарсантай холбоотой юм. 1994 оны 10-р сард The Guardian сонин Иан Гриир Нийгэмлэг /Ian Greer Associates/-ийн парламентын алдартай лоббист Иан Гриир Египет эзэнтэй дэлгүүрийн өмнөөс парламентад асуулт тавиулах, бусад арга хамжээг авахуулахаар парламентын 2 гишүүнд авилга өгсөн нь тогтоогдсоноор уг скандалийн эхлэлийг тавьсан. Тус дүрэм нь нийтийн албан хаагчдын худалдаа, санхүүгийн үйл ажиллагааг хянах олон нийтийн ашиг тусын төлөө ажиллуулах зорилготой батлагдсан.

Дээрх дүрмээр “Нийтийн алба” /“public office”/ гэсэн ойлголтыг тодорхойлж, тус ойлголтод Парламентын гишүүд, тэдгээрийн зөвлөхүүд, Засгийн газрын гишүүд, төрийн албан хаагчид, төрийн бус агентууд, эрүүл мэндийн байгууллага, олон нийтийн эрх ашгийн төлөө байгуулагдсан байгууллагуудын удирдлага болон орон нутгийн эрх баригчид бүгдийг хамруулсан. Тус хороо нь анхны тайлангаараа нийтийн албанд ажиллагчдын үндсэн зарчмуудыг тодорхойлж Сайд нарын Код /Ministerial Code/ -д мөн оруулж өгсөн. Үүнд

- Хувиа хичээхгүй байх – Албан хаагчид нь нийтийн ашиг сонирхлын төлөө ажиллах ёстой бөгөөд өөрийн болон гэр бүл, найз нөхдийн ашиг тусын төлөө ажиллах ёсгүй.
- Шударга байдал – Ажил үүргээ гүйцэтгэсний төлөө харилцагчаас ямар нэг санхүүгийн дэмжлэг, хариуцлагыг өөртөө авахгүй байх.
- Үндэслэлтэй байдал– Олон нийтийн ажил хэрэгт оролцох, уулзалт зохион байгуулах, ямар нэг албан тушаал болон шагналд хэн нэгнийг санал болгох зэрэгт бодит үндэслэл, албан ажлын зорилгоор хандах
- Хариуцлагатай байдал – Нийтийн албан хаагчид нь өөрийн гаргасан шийдвэр, үйл ажиллагаандаа хариуцлага хүлээх үүрэгтэй.
- Нээлттэй байдал- Тэдний ажил үүргийг олон нийт хянахад нээлттэй байлгах ёстой. Олон

нийт шаардсан тохиолдолд тэд гаргасан шийдвэр, үйл ажиллагааныхаа үндэслэлийг мэдээлэх үүрэгтэй.

- Үнэнч байх – Нийтийн албан хаагчид нь хувийн сонирхлоо мэдүүлэх ёстой бөгөөд нийтийн ашиг сонирхлыг дагаж ажиллана.
- Манлайлах – Эдгээр зарчмуудыг нийтийн албанд чанд сахиж үлгэр жишээчээр манлайлан биелүүлэх ёстой.

2002 онд энэхүү дүрэмд нэмэлт оруулж “Лобби хийсний төлөө нөхөн төлбөр болон шан харамж авах тухай” бүлгийг нэмж, лобби үйл ажиллагаанд оролцсоны төлөө шан харамж авахгүй байх тухай заасан. Англи улсад гишүүдийн ашиг сонирхлыг бүртгэх мэдүүлэх санал 1975 онд эхэлсэн ч удаан хугацааны дараа биеллээ олсон байдаг. Парламентын гишүүн байсан Нэйл Хамилтон Нийтлэг хэм хэмжээ, эрх мэдлийн хороог 1997 онд байгуулж санхүүгийн үйл ажиллагаагаа ил тод мэдээлэхийг гишүүдээс хүссэн ч амжилтанд хүрээгүй юм.

1994 онд Парламентын Лобби бүлгэмүүд, Мэргэжлийн улс төрийн зөвлөхүүдийн холбоо, Олон нийттэй харилцах институтууд хамтран Лоббистуудыг бүртгэх журам гаргасан боловч Ноланы хороо хүлээн аваагүй.

Тус хороо нь шалтгаанаа “Бид лобби үйл ажиллагааны дараах парламентад гарах нөлөөлөл, үр дагаврыг хянахад гол зорилгоо болгоно. Лоббистуудыг бүртгэх нь бүх лобби бүлгийн үйл ажиллагаа шууд парламентад хандах боломжийг хаах аюултай. Бид тэднийг хатуу чанга хуулиар биш өөрсдийнхөө ёс зүй хэм хэмжээгээр үйл ажиллагаагаа зохицуулахыг дэмжих байр суурьтай байна” гэжээ.

Лордын танхимын хувьд мөн адил тусгайлсан эрх зүйн зохицуулалт байхгүй. Лоббистууд уулзахыг хүссэн тохиолдолд цаг өгч уулздаг, санал бодлыг нь сонсдог. 1995 онд Журмын хороо /Procedure Committee/ санал болгосноор Лордын танхим гишүүдийн ашиг сонирхлыг бүртгэхийг зөвшөөрсөн. Мөн лордуудын хэн нэгний эрх ашгийн төлөө үг хэлж байгаа эсэх, шан харамж авч байгаа эсэхэд Лордуудын эрх мэдлийн дэд хороо хянах болсон.

Америкийн нэгдсэн улс

АНУ-ын хувьд удаан хугацааны түүхтэй эрх зүйн дүрэм журам бүхий зохицуулалтыг лобби үйл ажиллагаанд тавьдаг. Энэ нь 1946 онд батлагдсан Лобби үйл ажиллагааг зохицуулах нэгдсэн хууль дээр үндэслэдэг. Мөн Хууль тогтоомжийн дахин байгуулалтын акт /Legislative Reorganisation Act/ 1946 онд батлагдсан. Тус хуулиар Конгрессоор хууль батлах бүх түвшинд оролцож байгаа этгээд өөрөө болон хувь хүн, агент, бусад албан тушаалтнаар дамжуулан мөнгө тушааж байгаа болон авч байгаа оролцогч бүгд бүртгүүлэх ёстой. Мөн лобби үйл ажиллагааны санхүүгийн тайланг хуулиар шаарддаг.

Ихэнхи лоббистууд бүртгүүлэхээс татгалздаг, тус хууль нь зөвхөн Конгресст хамаатай байсан учраас тус хуулинд зарчмын 3 өөрчлөлтүүдийг 1995 онд оруулж шинэчилсэн. Үүнд,

1. Зөвхөн Конгресс биш Ерөнхийлөгч, Цагаан ордны төдийгүй засаг захиргааны ажилтнуудад энэ хууль нийтлэг үйлчлэх болсон.
2. Ямар нэг лобби бүлэгтэй холбоо тогтоож тэдэнтэй гэрээ байгуулсан бол 45 хоногийн дотор Төлөөлөгчдийн танхимын нарийн бичгийн даргад мэдэгдэх хуулийн үүрэгтэй болсон.
3. Хагас жил бүр лобби үйл ажиллагаа явуулдаг компаниуд гадны болон дотоодын, Засгийн газарт үйлчилгээ үзүүлсэн талаарх тайлангаа өгөх болсон.

АНУ -ын хувьд лобби бүлгийн үйл ажиллагааг хуульчилж чадсан нь олон нийтийн эрх ашиг хуулинд илүүтэй тусгагдаж батлагдаж байдаг ач холбогдолтой гэж судлаачид үздэг.

Канад Улс

Лоббидох үйл ажиллагааг зохицуулах тухай Холбооны Улсын хуулийг 1988 онд баталсан ба энэ хууль нь эрх мэдлийнхээ хүрээнд үйл ажиллагаагаа явуулдаг дараах этгээдүүдэд үйлчилдэггүй. Үүнд:

- Муж орон нутгийн засаглалын хууль тогтоох буюу гүйцэтгэх байгууллагын гишүүд
- Гадаад улсуудын сонирхлыг Канадад төлөөлж буй дипломат элчингийн газрын гишүүд
- НҮБ-ын гишүүд, түүнчлэн хуулиар тогтоосон эрх дарх, ямба эдэлдэг бусад олон улсын байгууллагын гишүүд.

Уг хуулийн дагуу дараах зүйлийг лоббидох гэж үзэхгүй:

- Бичгээр илэрхийлэгдсэн хэлбэр нь нийтийн хүртээл болсон бөгөөд тодорхой ажиллагааны явцад хийгдэж байгаа аливаа амаар буюу бичгээр дамжуулан парламентад хандсан хандлага.
- Төлөөлж байгаа бие хүн буюу компаний сонирхолд нийцүүлэн парламентийн аливаа актыг хэрэглэх буюу тайлбар хийх зорилгоор бие хүний зүгээс төрийн албан хаагчид амаар буюу бичгийн хэлбэрээр хандах аливаа хандлага
- Хууль боловсруулахтай холбоотой зөвлөмж буюу тайлбар зөвлөгөө өгөх хүсэлт гарган төрийн албан хаагчийн зүгээс бичгээр ирүүлсэн хүсэлтэд хариу өгөх зорилгоор үйлдэгдсэн төрийн албан хаагчид хандсан аливаа амаар буюу бичгийн хэлбэрээр илэрхийлэгдсэн хандлага, төрийн эрэлт хэрэгцээг хангах зорилгоор байгуулсан гэрээ

Лоббич-зөвлөхүүд, Эвлэл нэгдлийн “босоо” лоббичид, Байгууллагын “босоо” лоббичид Лоббичдыг хуульд нийцсэн гэж үзнэ. Лоббич-зөвлөхүүд нь аливаа байгууллага буюу хувь хүний сонирхлыг хөлсөөр хамгаалж, дараахь үйл ажиллагаа явуулдаг. Үүнд:

- А) хуулийн төсөл боловсруулах
- Б) аливаа хуулийн төсөл буюу бусад хууль эрхийн актуудыг гаргах, өөрчлөх буюу хүчингүй болгох
- В) аливаа дотоод дүрэм боловсруулах
- Г) төрийн бодлого буюу хөтөлбөр боловсруулах буюу өөрчлөх
- Д) төрөөс аливаа мөнгөн тэтгэмж тусламж, баталгаа зэргийг авах.

Тайлагнах. Лоббич-зөвлөхүүд дээрх үйл ажиллааны аль нэгийг эхэлснээс хойш 10 хоногийн дотор бүртгэлийн байгууллагад дараах мэдээллийг илгээх ёстой:

- Өөрийн нэр, ажлын газар
- Ажил олгогчийн нэр ба албан ёсны хаяг
- Ажил олгогч компани, түүнчлэн лоббичийн үйлдлийг сонирхож байгаа аливаа нэг холбогдох компаний зохион байгуулалт-эрх зүйн хэлбэр
- Ажил олгогч компаний үйл ажиллагааны төрөл
- Лоббичоос төрийн албан хаагчид хандаж тавьсан асуултууд
- Лоббичтай харилцаж байсан төрийн албан хаагчийн ажилладаг төрийн байгууллагууд
- Лоббич болон төрийн албан хаагчдын хоорондын мэдээлэл харилцааны аргууд.

Эвлэл нэгдлийн “босоо” лоббичид гэдэг нь ямар нэг байгууллага буюу хувь хүний хөлслөн авсан хүмүүс бөгөөд тэдний чиг үүргийн нилээд хэсгийг (20 ба түүнээс дээш хувь) ажил олгогчийн буюу холбогдох компанийн (хэрвээ ажил олгогч нь бие хүн биш бол) сонирхол,

эсвэл холбогдох компанийн эрх ашгийн үүднээс төрийн албан хаагчтай дараах асуудлын талаар харьцах ажил эзэлдэг:

- Хуулийн төсөл боловсруулах
- Аливаа хуулийн төсөл буюу өөр бусад хууль эрхийн актуудыг бий болгох, өөрчлөх буюу хүчингүй болгох
- Дотоод дүрэм боловсруулах
- Төрийн бодлого буюу хөтөлбөр боловсруулах буюу өөрчлөх
- Төрөөс аливаа мөнгөн тэтгэмж тусламж, баталгаа зэргийг авах.

Тайлагнах. Эвлэл нэгдлийн “босоо” лоббич бүртгэлийн байгууллагад дараах мэдээллийг хоёр сарын дотор илгээх ёстой:

- Өөрийн нэр, ажлын газар
- Ажил олгогчийн нэр ба албан ёсны хаяг
- Ажил олгогч компани, түүнчлэн лоббичийн үйлдлийг сонирхож байгаа аливаа нэг холбогдох компаний зохион байгуулалт-эрх зүйн хэлбэр
- Ажил олгогч компаний үйл ажиллагааны төрөл
- Лоббичоос төрийн албан хаагчид хандаж тавьсан асуултууд
- Лоббичтай харилцаж байсан төрийн албан хаагчийн ажилладаг төрийн байгууллагууд
- Лоббич болон төрийн албан хаагчдын хоорондын мэдээлэл харилцааны аргууд.

Байгууллагын “босоо” лоббичид гэдэг нь байгууллагын хамтран зүтгэгчид бөгөөд тэд ажил олгогч компаний сонирхлын үүднээс дараах асуудлаар төрийн албан хаагчтай харьцах харьцаа байдаг:

- Хуулийн төсөл боловсруулах
- Аливаа хуулийн төсөл буюу өөр бусад хууль эрхийн актуудыг бий болгох, өөрчлөх буюу хүчингүй болгох
- Дотоод дүрэм боловсруулах
- Төрийн бодлого буюу хөтөлбөр боловсруулах буюу өөрчлөх
- Төрөөс аливаа мөнгөн тэтгэмж тусламж, баталгаа зэргийг авах.

Тайлагнах. Хэрвээ байгууллагын бүх ажилчид лоббидох үйл ажиллагаа нийт цаг нь байгууллагын бүх ажилчдаас ажил эрхэлбэл зохих нийт цагийн 20 хувиас багагүй хугацааг бүрдүүлж байгаа бол энэ нөхцөлд байгууллагын “босоо” лоббичдын бүртгэлийг ажил олгогч компани хийнэ. Хэрэв уг нөхцөл биеллээ олж байгаа бол ажил олгогч компаниас лоббидох үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа өөрийн бүх хамтран зүтгэгчдийн тухай мэдээллийг бүртгэлийн байгууллагад илгээх ёстой (түүнчлэн лоббидох үйл ажиллагаа эрхлэх цаг нь 20 хувиас бага байгаа ажилчдын мэдээллийг ч явуулна).

Канад дахь Лоббичдын бүртгэлийн хүрээлэн. Канад дахь лоббичдыг бүртгэдэг байгууллага нь Канадын бүртгэлийн төв товчоо бөгөөд жил бүр жил эцсийн (үр дүнгийн) тайлангаа нийтлүүлдэг. Лоббидох үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн шаардлагыг дагаж мөрдөх ажлыг тусгай томилогдсон ёс зүйн зөвлөгч гүйцэтгэдэг.

Ёс зүйн зөвлөгч бол “Лоббичийн зан төлвийн багц хууль”-ийг гаргах ажлыг удирддаг. Хэрвээ лоббич нь Лоббидох үйл ажиллагааг зохицуулах тухай журам, эсвэл багц хуулийг зөрчсөн бол ёс зүйн зөвлөгч будлиан зөрчлийг мөрдөх ажиллагааг зохион явуулна. Мөрдөх ажиллагааг дуусган лоббичийн авсан нийт мөнгөн дүн, түүний зарцуулсан

зарлагын талаарх мэдээллийг агуулсан тайлан бичиж Канадын бүртгэлийн төв товчоо болон парламентын танхим /дээд, доод танхим/ бүрт илгээх ба тэд тайлангийн үндсэн дээр дүгнэлт гаргадаг. Лоббидох үйл ажиллагааг зохицуулах Канадын систем нь Америкийн системийг бодвол илүү либераль шинжтэй учир олон түмний зүгээс лоббидох үйл ажиллагаандаа зарцуулсан санхүүжилтийн хэмжээгээ ил болгон задруулах ёсгүй, өндөр албан тушаал хашиж байгаа халагдсан сайд нар эсвэл бусад төрийн албан хаагчдад тавих бизнес эрхлэлтийн хязгаарлалт байхгүй, тендерийн хуваарилах систем ил тод бус, парламентийн гишүүдэд өөрийн сонирхлоо ил тод болгох, бэлэг авах зэргийг хязгаарлахыг албадан үүрэг болгож чаддаг тийм зан байдлын багц хууль байхгүй зэргээр шүүмжлэгдэж байна.

Ийнхүү бүртгэлийн болон багц хуулийн дүрэм журмыг зөрчвөл торгууль оногдуулж болох ч Канад дахь лоббичуудын бүртгэл ерөнхийдөө мэдээлэл өгөх шинжтэй байна.

Франц Улс

Францын Үндэсний Ассамблейн дээд, доод танхимын алинд ч лоббистуудад хамаатай албан ёсны дүрэм, журам байдаггүй байна. Мөн түүнчлэн нөлөөллийн эсвэл сонирхолын ямар нэгэн бүлгийн бүртгэл байхгүй. Доод танхимын депутатууд 79 дүгээр зүйлд заасны дагуу хувийн эрх ашгийг хамгаалсан, орон нутгийн эсвэл мэргэжлийн ашиг сонирхлын бүлэг эсвэл нийгэмлэгт хамаарах болон парламентын үйл ажиллагаатай холбогдуулж аливаа амлалт өгөхийг хориглодог байна. Харин мэргэжлийн бүлэг эсвэл байгууллага Сенаттай холбоо тогтоох тохиолдолд эхэлж Сенатын танхимын тэргүүнд хүсэлт гаргадаг байна.

***

Дүгнэлт

Лобби болон сонирхлын бүлгээс хууль тогтоох үйл ажиллагаанд үзүүлэх нөлөөллийн талаар эрх зүйн зохицуулалттай улс орнууд нь АНУ /Лоббиг хязгаарлах тухай хууль 1995/, Канад Улс /Лоббистуудын бүртгэлийн тухай хууль 1988/ байх ба бусад улс орнуудын хувьд ийм тусгайлсан эрх зүйн зохицуулалт бүхий хууль байхгүй байна.

Хуулиар тусгайлан зохицуулсан дээрх хоёр улсын энэ талаархи зохицуулалтын гол зорилго нь Лоббистуудыг бүртгэх, бүртгэсний үндсэн дээр санхүүгийн үйл ажиллагаа нь ил тод нээлттэй тайлагнах боломжтой болгоход чиглэгдсэн байх боловч АНУ эрх зүйн зохицуулалтыг илүү хатуу гэж үздэг байна. Зохицуулалтгүй орнуудын хувьд авч үзвэл огт зохицуулалтгүй эсхүл хууль тогтоох байгууллагын өөрийн нь дүрэмд бага зэрэг тусгагдсан гэсэн хоёр зохицуулалтын арга байна. Огт зохицуулалтгүй улсын жишээ нь Япон улс байх боловч лобби бүлгийн үйл ажиллагааг улс төрийн соёл, уламжлал, ёс зүйгээр зохицуулах шинжтэй байна. Итали улсын хувьд лобби үйл ажиллагааны зохицуулалт байхгүй байгаагийн шалтгаан нь Япон улсынхаас өөр байх ба энэ асуудлыг зохицуулсан хуулийн төслүүдийг өргөн мэдүүлж байсан боловч тодорхой улс төрийн шалтгаанаар амжилтгүй болж байсан байна.

Харин Англи улсын хувьд дан ганц эрх зүйн зохицуулалт бол хангалтгүй гэж үздэг ба хуулиар лобби бүлэг гэдгийг хатуу тодорхойлсон нь хэсэг бүлэг лобби бүлгийн үйл ажиллагааг монополий болгох, тэдэнд давамгайл эрх олгодог дутагдалтай талтай гэж тайлбарладаг тул лобби үйл ажиллагаа гэхээсээ илүү лобби бүлгийн үйл ажиллагаанд оролцогч субъектэд шууд чиглэсэн, танхимуудын дүрэмд тусгагдсанаараа онцлогтой. Герман улсын хувьд лобби үйл ажиллагааны талаархи эрх зүйн зохицуулалтыг Бундестагийн үйл ажиллагааны дүрэмдээ тусгаснаараа Европын улс орнуудынхаас ялгаатай байна.

Гадаад улсад Лобби бүлгийн үйл ажиллагааг зохицуулсан талаархи товч бүдүүвч

	Улсын нэр	Лоббистуудын талаархи дүрэм	Үйл ажиллагаа
1.	Канад улс	Лоббистуудын Бүртгэлийн тухай 1989 оны хуулиар лоббистуудын төрлийг тодорхойлсон. 1996 оноос хойш лоббистуудын бүртгэл олон нийтэд ил тод болсон. Энэхүү бүртгэлийг Үйлдвэрлэлийн яамны харьяаны Лоббистын бүртгэлийн газар хөтөлдөг. Лоббистуудын заавал дагаж мөрдөх ёс зүйн дүрэмтэй.	
2.	Франц улс Үндэсний хурал	Дүрэм, бүртгэл, жагсаалт байхгүй. Товчооны талаархи ерөнхий зааврын 26 дугаар зүйлд Үйл ажиллагааны дүрмийн 23 дугаар зүйл Мөн дүрмийн 79 дүгээр зүйл Үндэсний хурлын Товчооны дэг	Ерөнхийлөгч эсхүл Квастьер зөвшөөрлийг олгох бөгөөд гишүүд лоббистуудын өмнөөс хүсэлт гаргана. Хувийн, орон нутгийн болон мэргэжлийн ашиг сонирхлыг хамгаалсан бүлэг байгуулахыг хориглоно. Ийм бүлэг ордонд уулзаж болохгүй. Ийм бүлэг нь заавал биелүүлэх ёстой зааварчилгаатай бол ийм бүлэгт нэгдэхийг хориглоно. “Судалгааны бүлэг” зөвшөөрөгдсөн, ажилтан нь нарийн бичгийн даргын үйл ажиллагаа явуулж болно. Хязгаартай үйлчилгээ болон хангалтыг зөвшөөрдөг. Захиргааны зардал байхгүй.
	Франц улс Сенатын танхим	Бүртгэл, дүрэм байхгүй. Үйл ажиллагааны журмын 5 дугаар зүйл 1984 оны Сенатын товчооны тогтоол 84-63	Ерөнхий нарийн бичгийн дарга, нарийн бичгийн даргын газраас зөвшөөрлийг олгодог. Хувийн, орон нутгийн болон мэргэжлийн ашиг сонирхлыг хамгаалсан бүлэг байгуулахыг хориглоно. “Судалгааны бүлэг” болон “ажлын хэсэг”-ийг зөвшөөрөх боловч хураамж төлнө. Сенатын ажилтан нарийн бичгийн үйл ажиллагаа хийж болно.
4.	Герман улс Бундестаг	Үйл ажиллагааны дүрмийн 2 дугаар хавсралтаар жил бүр улсын бүртгэл хөтлөхийг шаарддаг.	Хороод болон Бундестаг нь жагсаалтад байхгүй, холбоод болон шинжээчдийг хуралдаа урилгаар оролцуулж болно.
	Герман улс Бундестрат	Дүрэм, бүртгэл байхгүй.	
5.	Итали улс	Дүрэм, бүртгэл байхгүй.	
6.	Япон улс	Дүрэм, бүртгэл байхгүй.	

7.	Их Британийн Нэгдсэн Вант Улс Төлөөлөгчдийн танхим	Дүрэм, бүртгэл байхгүй. Сэтгүүлчид "бүх нам" болон бүртгэлтэй бүлэг, гишүүдийн ажилтнуудын бүртгэл байдаг ба нийтийн танхимын номын санд хадгалагддаг.	
	Их Британийн Нэгдсэн Вант Улс Лордын танхим	Бүртгэл, дүрэм байхгүй.	
8.	Америкийн Нэгдсэн улс	Лоббиг хязгаарлах тухай хууль 1995: Лоббист гэдгийг өргөнөөр тодорхойлсон. Төлөөлөгчдийн танхимын нарийн бичгийн дарга бүртгэлийг хөтөлнө. Хагас жилийн тайлан.	

* * *

Ашигласан материал:

1. Lobby Regulation in the Japanese Diet. By Ronald J.Hrebenar, Akira Nakainura and Akio Nakamura. Parliament Affair (1998) 51 (4) 551-558
2. Regulation of Lobbyists in Developed Countries, Current Rules and Practice (2004)
3. <http://www.regulatelobbying.com/>
4. Merry Dean. Japanese Legal System. Second edition (2002)
5. Blacks law dictionary. Editor in chief Bryan. A Garner. Eighth edition (2004)
6. Institute of Public Administration Study on the Regulation of Lobbyists in Developed Countries
7. <http://per.gov.ie/wp-content/uploads/Public-Relations-Consultants-Association-Ireland.pdf>
8. http://en.wikipedia.org/wiki/Ministerial_Code
9. www.parliament.uk/commons/lib/research/notes/snpc-01816.pdf
10. www.parliament.uk/commons/lib/research/notes/snpc-01816.pdf
11. <http://www.environ.ie/en/LocalGovernment/LocalGovernmentAdministration/StandardsinPublicLife/PublicationsDocuments/FileDownload,2048,en.pdf>

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН